

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА. ЗЕМЕЛЬНЕ ТА АГРАРНЕ ПРАВО

Вівчаренко О. А.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН УКРАЇНИ

УДК 349.415

Україна сьогодні відноситься до найгірших країн світу з найгіршою екологічною ситуацією. Забруднення довкілля досягло небачених за останні роки масштабів.

Пріоритетний розвиток важкої індустрії призвів до екстенсивного використання природних ресурсів і їх прискороеного вичерпання. Так, дефіцит енергетичних ресурсів поставив Україну в залежність від інших країн, зокрема від Росії. Однак і вона вже вичерпує їх і скорочує видобування палива. Упродовж останніх років річний обсяг видобутку мінеральної сировини в Україні становить 1 млрд т., а гірничої маси - близько 3 млрд т., тобто в розрахунку на кожену тонну мінеральної сировини видобувається ще 2 тонни породи.

Постановка проблеми. Найголовніша проблема в сучасній Україні полягає в тому, що забруднення навколишнього природного середовища істотно впливає на стан здоров'я населення України, страждають усі життєво важливі функції організму, в тому числі репродуктивні.

Розробка наукових аспектів дієвості механізмів захисту довкілля, українського законодавства про охорону навколишнього природного середовища в цілому - є однією з форм забезпечення екологічної безпеки населення, раціонального використання природних ресурсів. Протидія екологічній злочинності має здійснюватися не лише за допомогою криміналізації чи декриміналізації суспільно небезпечних діянь проти довкілля, реалізації кримі-

нальної відповідальності за їх вчинення, а в комплексі з економічними, політичними, морально-виховними, освітніми заходами тощо. Інша сторона реалізації кримінальної відповідальності за екологічні злочини - відшкодування заподіяної шкоди природі чи здоров'ю людини.

Справедливість батьківських настанов підтвердилися сьогоднішнім українським селом, яке після всіх так званих реформувань за неконституційними президентськими указами перебуває у катастрофічному стані, старіє і поступово вимирає, основні галузі сільського господарства - тваринництво і рослинництво - опинилися у кризовому стані, існує масове безробіття, бідність працездатних селян найвища серед інших прошарків населення, соціальна сфера занепадає, родючість ґрунту знижується.

Всі процеси, що відбуваються сьогодні в Україні у зв'язку з проведенням земельної і аграрної реформи, так чи інакше відображаються в законах та інших нормативно-правових актах. Сьогодні доводиться констатувати, що в українському суспільстві існує уява, що всі негаразди у житті народу походять від невмілого державного управління і регулювання економічними і у спільними процесами та від поганих законів.

Справжні ж причини знаходяться значно глибше, їх необхідно шукати у пізнанні й застосуванні в конкретних історичних, культурних, демографічних об'єктивних закономірностей розвитку природи, економіки держави і права, у звичаях і традиціях народу, в суспільній правосвідомості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні відсутня цілісна система законодавчого регулювання земельних відносин. Закони, на основі яких починалася земельна реформа, значною мірою застаріли і скасовані, хоча закріплені ними земельні права і обов'язки продовжують існувати. Деякі питання залишаються нерегульованими, а з ряду питань законодавчі приписи мають декларативний характер, оскільки немає правових норм, що встановлюють порядок (механізм) виконання положень закону. В різних законодавчих актах часто зустрічаються правові колізії, суперечливі норми. У даний час земельне законодавство спрямоване на розвиток вільної ринкової економічної системи,

що передбачає глибоке реформування політичних, економічних і правових відносин у земельному праві. Зростає роль норм земельного законодавства в регулюванні відносин права власності на землю, купівлі-продажу, застави, оренди земельних ділянок тощо.

Дослідження питання правового регулювання охорони земельних правовідносин потребує, насамперед, визначення підстав та умов такої охорони. Розгляд даного питання дозволить зрозуміти, чому землі потребують саме правової охорони, якими засобами повинна здійснюватися така охорона та відповідно допоможе визначити компетенцію відповідних органів державної влади у даній сфері. Так, однією з основних функцій права, яка виділяється у теоретичних дослідженнях, поруч із регулятивною, є охоронна.

Як зазначає Н.М. Оніщенко, охорона функція права - це обумовлений соціальним призначенням напрям правового впливу, спрямований на охорону загальнозначущих, найбільш важливих економічних, політичних відносин, подолання явищ, сторонніх даному суспільству. Домінантним спрямуванням охоронної функції слід вважати не тільки використання небажаних явищ, скільки саме охорону тих відносин, які такої охорони потребують. Саме охороняючи ці відносини, право, природно запобігає, карає дії, що порушують умови нормального розвитку і суперечать інтересам суспільства, держави та громадян. Основне призначення даної функції полягає, перш за все, у запобіганні порушенню норм права. Ефективність охоронної функції тим винна, чим більше суб'єктів права підкорялося приписам норм права.

Критерієм застосування заходів правової охорони виступає ступінь соціальної цінності. Для того щоб піддати правовій охороні ті чи інші відносини необхідно визначити, що ступінь їх суспільної цінності настільки високий, що вони не можуть підпадати під дію інших соціальних норм (норм моралі, релігійних норм, корпоративних норм), а повинні тягнути за собою застосування заходів правової охорони.

Отже, охорона земель визначається соціальною цінністю, оскільки вона забезпечує економічну безпеку суспільства. В кін-

цевому підсумку шкода може завдаватися життю, здоров'ю людини та іншим елементам навколишнього природного середовища: рослинному, тваринному світу, водним об'єктам, атмосферному повітрю, надрам тощо. Значний ступінь суспільної цінності земель визначається також тим, що заподіяння чи створення реальної загрози призводить до заподіяння шкоди багатьом іншим об'єктам правової охорони: національній безпеці України, відносинам власності, нормальному порядку здійснення певної господарської діяльності, громадській безпеці тощо. Таким чином, суспільна цінність землі, її ступінь та характер залежить від особливостей землі як елемента екологічної безпеки та об'єкта земельних правовідносин.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що суспільна цінність земель має цілком достатній рівень для здійснення охорони даної цінності.

Проблема охорони землі формувалася протягом тривалого часу. В сучасних умовах це пов'язано із значним антропогенним навантаженням на землю, яке в багатьох випадках має суспільно небезпечний характер. Із становленням заходів правової охорони земель на перше місце виходять екологічні властивості.

Висновки. Таким чином, необхідність в охороні земель від забруднення, псування та іншого погіршення їх якісного стану правовими заходами набувала актуальності поряд з історичним розвитком нашої держави. Розвиток суспільства, технічний прогрес, створення нових технологій, які поліпшують умови життя людини, певною мірою негативно впливає на довкілля. У зв'язку з цим охорона земель правовими заходами повинна сприяти збереженню її основних функцій як важливого екологічного ресурсу, а також виконувати превентивну роль для запобігання вчиненню щодо неї протиправних дій. Тобто в суспільстві виникла необхідність встановлення правової охорони даного об'єкта. Така ситуація свідчить, що права охорона земель має глибокі історичні корені у нашому суспільстві.

У законодавця дійсно були всі підстави для юридичного закріплення охорони земель. Земельні ресурси мають достатні для правової охорони властивості та ступінь соціальної цінності, що

мають невідчужуваний та неодноразовий характер. У нашій країні об'єктивно сформувалися умови охорони земель, котрі неможливо реалізувати без застосування соціальних правових заходів.

Україна має міжнародні зобов'язання з приводу забезпечення належної охорони навколишнього природного середовища не тільки технічними, а й правовими заходами. Враховуючи наведені обставини, а також такі факти, що нанесення шкоди землям так чи інакше порушує конституційні права та свободи громадян України, правова охорона даного об'єкта є закономірним, соціально-обумовленим та своєчасним кроком.

Ці заходи поєднуються із загально-соціальними заходами та забезпечують комплексну протидію та запобігання заподіяння шкоди землям. Матеріальні ресурси для реалізації правової охорони земель є сформованими, знайшли своє правове вираження, але не можна сказати, що вони є достатніми. Окрім іншого, це також складає одну з важливих проблем у галузі природоохоронної справи нашої держави. Хоча в юридичній науці вже давно дискутується питання про те, що розмір матеріальної та моральної шкоди, яка спричиняється пошкодженням земель, є значним, не можна не зазначити, що позитивні наслідки правової охорони земель однозначно переважають негативні. Зокрема історичні традиції та суспільна правосвідомість підтримують необхідність застосування правових заходів щодо охорони земель України.

Саме таке розуміння особливостей правової охорони дає підстави для подальшого вирішення проблеми правового регулювання охорони земельних правовідносин України та застосування окремих заходів правової охорони земель.

1. Андрейцев В.І. *Правовий режим земель як основного національного багатства (Коментар до ч.1 ст.1 ЗК України)*// В.І. Андрейцев/ Законодавство України: наук.- практ. ком., 2002. - №4, - с. 15-19
2. Бусуйок Д. *Поняття державного управління земельним фондом в Україні* /Д. Бусуйок// *Право України*. - 2008. - №8. - с.120
3. Вівчаренко О. *Юридична відповідальність за порушення гарантій права власності на землю в Україні* /О. Вівчаренко// *Право України*. - 2008. - №8 -с.81-86
4. Гавриш С.Б. *Кримінально-правова охорона довкілля в Україні. Проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства*

- /С.Б. Гавриш// - К.: І-нт законодавства Верховної Ради України, 2002.-с. 634*
5. Єрмоленко В. *Об'єкт у структурі правовідносин /В. Єрмоленко// Юридична Україна. - 2004. - №1. - с. 11-15*
 6. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19 червня 2003р. №963 - IV (із змінами) // Урядовий кур'єр. - 2003.- №134.- 23 липня
 7. Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» від 8.06.2000р. (із змінами та доповненнями)//Відомості Верховної Ради України. - 2000р. -№40. - ст.337
 8. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища від 25 червня 1991р. №1264 -XII //ВВР України. - 1991. - №41 - ст.546
 9. Каракаш І. *Право подільної власності на природні ресурси у законодавстві України /І. Каракаш//Право України. - 2001.- №3. с. 82-84*
 10. Кобецька Н.Р. *Екологічні права громадян України: рис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.06/Н.Р. Кобецька//Львівський держ. ун-т імені Івана -Франка.- К. 1998. - с.174*
 11. Конституція України від 28 червня 1996р.(зі змінами та доповненнями)// ВВР України. - 1996.- 30.- ст.141
 12. Костицький В.В. *Екологія перехідного періоду: права, держава, економіка (економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні): 2-ге видання / В.В. Костицький. - К., 2001. - с. 390*

Вівчаренко О.А. Правове регулювання охорони земельних правовідносин України

З огляду на розвиток інституту правової охорони земель в Україні слід зазначити, що у всі часи історичного розвитку України будь-які зміни у використанні земель стосуються та будуть стосуватися цілої низки інтересів людини і суспільства в цілому, що обумовлене, перш за все, різноманітністю функцій,що виконує земля, та її значення для розвитку суспільства в цілому.

Ключові слова: правова охорона земель, навколишнє природне середовище.

Вівчаренко О.А. Правовое регулирование охраны земельных правоотношений Украины

Учитывая развитие института правовой охраны земель в Украине следует отметить, что во все времена исторического развития Украины любые изменения в использовании земель касаются и будут касаться целого ряда интересов человека и общества в целом, что обусловлено, прежде всего, разнообразием функций, выполняющих земля, и ее значение для развития общества в целом.

Ключевые слова: правовая охрана земель, окружающую природную среду.

Vivcharenko O.A. Legal regulation of land relations Ukraine

Ukraine has international obligations regarding the provision of adequate environmental protection not only technical, but also legal measures. Considering the given circumstances and the facts that harm lands somehow violates the constitutional rights and freedoms of citizens of Ukraine, legal protection of the object is a natural, socio-caused and timely step.

These measures combined with general social activities and provide a comprehensive prevention and preventing the damage lands. Material resources for the implementation of the legal protection of land is formed, found its legal expression, but can not say that they are sufficient. Among other things, it is also one of the important issues in the field of environment protection of our country. Although jurisprudence has long debated the question of what amount of material and moral damage, which is caused by damage to the land, is significant, it should be noted that the positive effects of legal protection of land dominated uniquely negative. In particular historical traditions of social justice and support the need for legal measures to protect the lands of Ukraine.

Keywords: legal protection of land, the environment.

Данилюк Л.Р.

**ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ
ПРАВОВІДНОСИН ВИКОРИСТАННЯ
МИСЛИВСЬКИХ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

УДК 349.6:504.062.2:639.1.057

Постановка проблеми. Правовідносини використання мисливських природних ресурсів потрібно розглядати як врегульовані нормами права суспільні відносини між відповідними суб'єктами, що виникають в процесі ведення мисливського господарства при здійсненні діяльності з охорони, відтворення мисливських природних ресурсів, розвитку мисливського собаківництва, здійсненні полювання, вилученні, споживанні продуктів життєдіяльності (які знаходяться в межах мисливських угідь) мисливських тварин, вольерної дичини, природної підсадної дичини, а також вчиненні дій спрямованих на таке вилучення та споживання, здійсненні обробки, переробки продукції полювання, яка має еколого-правовий режим та укладення договорів щодо неї.

Суб'єктний склад цих правовідносин має певні особливості, які зумовлені специфікою самих мисливських природних ресур-